

O ZATONU KMEČKEGA IN ZAČETKIH INDUSTRIJSKEGA TKALSTVA NA SLOVENSLEM

MARIJA MAKAROVIČ
Etnografski muzej
61000 Ljubljana

UDK 391
Izvorni znanstveni članak
Priljeno: 15. VI. 1988.
Prihvaeno: 8. XII. 1989.

Na slovenskem ozemlju so splošneje še sredi 19. stoletja sejali lan in redili ovce. Lanoreja in ovčereja sta dajali osnovni surovini, laneno in volneno prejo za kmečko, hišno tkalsko dejavnost in vsekakor tudi za cehovsko organizirano tkalsko obrt. Prevladujoči kmečki tkalci so poleg cehovskih v velikih količinah še sredi 19. stoletja izdelovali platno, raševino in sukno za obleko in hišno opremo kmečkega in drugega prebivalstva.

Že v 18. in zlasti v prvi polovici 19. stoletja so bili ustanovljeni razni tekstilni obrati. Domače in tudi iz drugih dežel uvožene tovarniško izdelane tkanine so sredi stoletja (in nadalje) vedno bolj izpodrivale domače tkanine.

I.

Pridelovanje lanu na slovenskem ozemlju se v večji meri omenja za škofje-loško ozemlje že v 12. stoletju (6, str. 70). O razprostranjenosti kulture lanu pričajo številni urbarji, kjer je večinoma med drugimi podložniškimi naravnimi dajatvami omenjen tudi lan ali predivo. Če povzamemo urbarialne podatke so lan gojili skoraj povsod (40, str. 255). Seveda v različnem obsegu, kot se da sklepati po različno velikih dajatvah lanu. Na primer v urbarju gospostva Poljane v Beli krajini iz leta 1576 je zapisano, da morajo obrajtovati podložniki po eno povesmo prediva (24, str. 21 do 26). Podložniki na loškem ozemlju so sredi 18. stoletja dajali po lo ali po 16 funtov prediva (6, str. 296). Tudi za številne druge kraje na slovenskem ozemlju je v obsežnem terezijanskem katastru med drugimi posevki ali naravnimi dajatvami pogosto izpričan lan. V popisu posevkov je lan med najbolj razširjenimi kulturami (7, str. 221). Obseg posevkov je bil različen. Največ lanu so sejali na Gorenjskem, drugje precej manj (7, str. 222).

V obdobju merkantilizma si je država hkrati s kmetijskimi družbami prizadevala dvigniti in izboljšati proizvodnjo lanu. Zato je ponekod preseгла domače potrebe in so laneno predivo tudi izvažali. V izrazito platnarskih središčih, na primer v okolici Škofje loke, pa so ga še dokupovali (40, str. 259).

V prvi polovici 19. stoletja je bilo na Kranjskem zasejanih predvsem z lanom in nekaj malega s konopljo okrog 3453 ha (7, str. 227). Po sredi 19. stoletja in zlasti v prvi polovici 20. stoletja je pridelovanje lanu in konoplje pospešeno upadalo. Le v obdobju med prvo svetovno vojno so tu in tam ponovno zasejali lan (36, str. 135). Leta 1929 je bilo posejanih z lanom 1444 ha, leta 1939 le 1005 ha (40, str. 270). V

zadnjih letih ga sejejo le malokje, in še to samo, kot je znano za Zgornjesavsko dolino, v zdravilne namene in za pitanje živine (26, s. p).

II.

Ob naselitvi so Slovani redili ovce v velikem številu. O razširjenosti ovčereje se poučimo v srednjeveških in kasnejših urbarjih (27, str. 379). Ovce so vpisane med podložniškimi dajatvami, ko so podložniki največkrat odrajtovali zemljiškemu gospodu po eno ali tudi dve ovci. Na primer na ozemlju loškega gospostva se v 13. in 14. stoletju na nekaterih hubah (kmetijah) dajali po eno ovco ali jagnje, ponekod oboje skupaj (6, str. 70). Po kasnejših urbarjih se nadalje poučimo, da so ovce redili v velikem številu na alpskem in tudi primorskem ozemlju. Na primer na območju selške županije v Rožu na Koroškem je 65 kmetov redilo skupaj 1276 ovac, večji kmetje so jih redili po 40, 48 ali 50 (39). Okoli leta 1770 so jih samo v štirih Kraških gospostvih redili (38, str. 75). Gojenje ovc se nadalje omenja v terezijanskih in natančneje za vsako katastrsko občino v franciscejskem katastru. V k. o. Predgrad v Beli krajini, so redili 1830. leta 349 ovac, na večjih kmetijah so redili po 30 ovac (8). Samo na slovenskem Štajerskem so našteli 1857. leta 37.074 ovac (14, str. 10). Po statističnih podatkih za posamezna leta v obdobju 1869 do 1939 so gojili na slovenskem ozemlju npr. 1869. leta 289.623 ovac, tega največ na Primorskem, 88.428 repov, leta 1939 so jih našteli le še 70.000 (27, str. 384). V obdobju po drugi svetovni vojni je ovčereja skoraj zamrla. Na redkih kmetijah redijo po nekaj repov ovac, zaradi mesa in volne, ponekod na Notranjskem tudi zaradi predelovanja mleka v sir. Manjši porast ovčereje v zadnjih letih je namenjen predvsem pridobivanju mesa.

III.

O tkalski dejavnosti starih Slovanov pričajo zgodnje srednjeveške najdbe (12, str. 65). Določnejši podatki o tkalcih so znani šele v poznem srednjem veku in nadalje v urbarjih in drugih listinah. Na primer med podložniki gosposke Gornji grad je v urbarju iz leta 1426 vpisanih vsaj 13 tkalcev (30, str. 230ss). V začetku novega veka in nadalje se tkalci prav tako občasno omenjajo, včasih celo v nenavadnih okoliščinah. V urbarju štajerske gosposke Planina je na primer leta 1593 zapisano, da morajo vsi tkalci, ki živijo pod planinsko oblastjo, postavljati in oskrbovati tamkajšnje vislice z lestvami vred (42, str. 159).

Določneje omenja kmečko tkalstvo polihistor Ivan Vajkart Valvasor v svoji Slavi Vojvodine Kranjske, leta 1689. Pri opisu gorenjske noše pripominja, da se grobo in debelo sukno izdeluje povsod na Kranjskem na kmetih (41, str.). Leta 1765 so na primer samo v okolici Polhovega gradca našteli okoli 200 kmečkih tkalcev in tkalk (43, str. 89). Približno iz istega časa izvirajo poročila za območje loškega gospostva, kjer je bilo težišče in središče platnarstva na Kranjskem, da

skoraj vsi tamkajšnji kmetje izdelujejo platno, ker ima skoraj vsaka hiša statve (43, str. 90). Podobno se poučimo tudi iz literarnega opisa bohinjskih razmer konec 18. stoletja, po katerem je imela svaka kmečka hiša statve za platno, sukno in mezlan in da so tkali vso zimo moški kakor ženske (22, str. 127).

Iz druge polovice 18. stoletja so za posamezna leta izdelani statistični popisi o številu kmečkih statev in tkalskih mojstrov, pomočnikov in vajencev na Kranjskem. Tako je v obdobju 1762 do 1770 tkalo najmanj, to je 935 tkalcev leta 1768, med njimi jih je delalo 627 platno, 199 mezlan in 109 sukno. Največ, to je 1991 jih je tkalo 1762. leta in sicer 1724 platno, 192 mezlan in 75 sukno (str. 66). Številu tkalcev je približno ustrezalo tudi število statev, med njimi so prevladovalo statve za tkanje platna (str. 66).

Kot ugotavljajo zgodovinarji, je tedanji popis zajel le tiste kmečke proizvajalce, ki so izrazito ali celo izključno delali za založniški sistem proizvodnje. Mnenje opirajo na istočasne pripombe popisovalcev, ki vseskoz pripominjajo, da je natančen pregled nemogoč, ker praktično predejo in tko pri vsaki hiši (str. 65). Višek platna so tudi prodajali. V zapiskih glavne komercialne intendance v Trstu leta 1760 do 1765 je zabeležena prodaja kranjskega platna preko tržaškega pristanišča tudi v Dubrovnik in Dalmacijo (43, str. 90). Zasebno, to je kmečko, založniško ali v cebih organizirano tkalstvo je imelo poleg prevoznitstva v 18. stoletju velik pomen (43, str. 89). O tem priča tudi prispodoba, ki označuje tedanji gospodarski ustroj Kranjske, da »visi dežela na niti in vozu« (43, str. 89).

Za 19. stoletje nimamo zaokroženo zbranih podatkov o kmečkem tkalstvu. Vsekakor je bilo do srede 19. stoletja še dokaj razširjeno, kot pričajo podobni podatki, po katerih izdelujejo kmetje blago za vsakdanjo obleko večinoma doma (32). V obrtnih statistikah in matičnih knjigah pa se še vse 19. stoletje tkalci marsikje omenjajo (npr. 34). Zanimivo pa je, da so le poredko ali nikoli omenjeni v krajih, kjer so splošneje še pred koncem 19. stoletja nosili platneno obleko, npr. v Beli krajini (16, str. 160). Očitno so domačini tkali le za lastne potrebe. Tkalstvo je hkrati s pridelovanjem lanene in volnene preje, po sredi 19. stoletja postopoma zamiralo. O tem priča vsebina člankov v takratnih časnikih (29, str. 75). Obdržalo se je v hribovitejših krajih in odročnejših vaseh. Na primer na področju vuzeniškega tkalskega ceha na Koroškem je tako leta 1668 kot 1841 tkalo okoli 30 tkalcev. Sredi 19. stoletja je prišel en tkalski mojster približno na 100 prebivalcev (5, str. 173). Naj bo še omenjeno, da so vsaj že sredi 19. stoletja (3, str. 68) in še v 20. stoletju ponekod hodili tkalci tkat po domovih, v štero.

Vedno bolj redki tkalci platna, raševine in sukna, ki so še delali sredi 20. stoletja, so tkali blago le za hišno opremo (21 in 25, str. 245). Izjemoma so tkali v hribovitejših predelih tudi še za moško obleko (npr. 31, str. 40). Leta 1951 so našli v raznih belokranjskih vaseh še 400 tkalk. Po vsej verjetnosti pa je bilo med njimi tudi precej na novo priučenih z namenom, da bi tkale v komercialne namene (35, str. 157). To pa je še dandanes, pri osamljeni tkalski dejavnosti v Beli krajini edini razlog za tkalsko dejavnost. Sicer pa so poslednji kmečki tkalci, ki so delali le za

potrebe domačega prebivalstva, večinoma sedli za statve sredi 20. stoletja (20, str. 177) in le redkokje v šestdesetih letih 20. stoletja (21). S tem pa se je končal okoli stoletje trajajoč proces zamiranja tkalske dejavnosti.

IV.

O uporabi platna v zgodnjem srednjem veku pri karantanskih Slovanih priča najdba z Bleda (12, str. 65). Laneno in sukno blago se omenja tudi v listini iz Hrastovelj okoli leta 1300. Namreč eden od tamkajšnjih kmetov je posedoval okoli 20 bračev lanenega in volnenega blaga (okoli 13 m 80 cm), iz katerega so krojili srajčna, tunikam podobna oblačila (13, str. 104). Ponekod so bili podložniki obremenjeni z dajatvami platna in sukna. Zato so v urbarjih vpisane tudi dajatve tkanin. Na primer leta 1426 je zapisano v urbarju gosposke iz Gornjega grada, da »služi Janko Droben na Vrhu od ene kmetije tri vatle bukovine« (14, str. 16).

Uporaba volnenih tkanin je še nadalje izpričana v poznem srednjem veku in 16. stoletju na Slovenskem (2, str. 37ss). Po Valvasorjevih opisih moške in ženske noše na tedanjem Kranjskem je bila obleka konec 17. stoletja pretežno narejena iz domačega platna ali sukna (41, str. 278). Enako velja za 18. stoletje, če upoštevamo samo opise noš B. Hacqueta za konec stoletja (9, str. 35ss). Za 19. stoletje so o tem vprašanju poučna poleg številnih pisnih pričevanj tudi ohranjena moška in ženska oblačila v muzejskih zbirkah, ki izvirajo iz alpskega, mediteranskega in panonskega oblačilnega območja.

V prvi polovici 19. stoletja so bila ženska in moška oblačila še pogosto krojena iz domačega platna, sukna in raševine. Že proti sredi 19. stoletja je v večjem delu slovenskega ozemlja izpričana, predvsem za krojenje praznih oblek, povečana poraba raznega tovarniškega volnenega, bombažnega in svilenega blaga. Zato so v tedanjih opisih kmečke noše vedno pogostejša podobna pričevanja, kot za župnijo Kalobje, leta 1846: »Obleka je ob delavnikih iz domačega izdelka, kakor sta platno in groba vrsta sukna iz črne ovčje volne. Ob nedeljah pa je pri obeh spolih v navadi obleka iz blaga in sukna, kupljenega v trgovinah« (4, str. 48). Tedanji časniki so polni tožb o povečani porabi tovarniškega blaga (npr, 29, str. 43). Priljubljene tovarniške tkanine so bile na primer: fino sukno, nanking, molton, menčester, cajg, cic, kambrik, muslin, perkal (17, str. 109, 251).

Pod vplivom raznih dejavnikov (npr. premoženjskega stanja in zemljepisnega položaja (18, str. 83), so v raznih predelih Slovenije nosili domače tkanine še proti koncu 19. stoletja. Najpogosteje so bili oblečeni v sukno ali raševino hribovski kmetje in deloma tudi v platno, prav tako v odročnejših ravninskih območjih. Pred prvo svetovno vojno in še med svetovnima vojnoma so se v obleko domačega dela oblačili tu in tam le še starejši ljudje. V obdobju prve in druge svetovne vojne so zaradi pomanjkanja blaga ponekod (ponovno) začeli nositi večinoma že iz starih zalog domačega platna in sukna narejena oblačila. Vsekakor pa so bila narejena po tedaj veljavnih, sodobnejših krojih. Podobno se kaže tudi za oblačila tistih redkih

posameznikov iz odročnejših krajev, ki so še v prvem desetletju po socialistični revoluciji nosili kakšen kos (npr. moški srajco ali hlače, ženske pa krilo) obleke iz domačega platna ali sukna (21).

V.

Prvi, doslej znani podatki o tekstilni hišni opremi izvirajo šele iz 17. stoletja (23, 15, str. 355ss). Za 18. stoletje so ohranjeni poleg pisnih in strokovno obdelanih pričevanj (1), tudi kosi hišne opreme. Največ, predvsem iz platna srednje kakovosti izdelane opreme sodi v 19. stoletje. Med kosi hišne posteljne opreme (največ predmetov je z Gorenjskega) so zgornje in spodnje rjuhe, mrliške rjuhe in, prevleke za blazine, pri kuhinjski opremi pa brisače, prti in velikonočni prtiči (19, str. 23ss). Iz grobega lanenega ali konopljenega platna so izdelane rjuhe za prenašanje sena, listja ali snopov (11, str. 89).

V 20. stoletju so, približno do druge svetovne vojne, še marsikje uporabljali prtene rjuhe, brisače in prte. Kot je bilo že navedeno, so tedaj že redki tkalci izdelovali večinoma le še bolj grobo platno predvsem za posteljne spodnje rjuhe in brisače. Redke neveste, največkrat z večjih kmetij, so pred drugo svetovno vojno prinesle v bali po ducat prtenih rjuh, za katere so same vsejale, otrle in spredle lan. In med njimi so bile še redkejši tiste, ki so laneno prejo tudi same stkale. Uporaba platnene hišne opreme je dandanes prav izjemna. Marsikje pa starejše gospodinje še skrbno hranijo, kot neke vrste hišno dragocenost, nove ali tudi že rabljene, večinoma grobe platnene rjuhe (21).

VI.

Tehnična revolucija, ki jo je izzvala iznajdba parnega stroja in mehaničnih statev, je krepko posegla v dotedanje ročno tkanje blaga. V večjih industrijskih obratih so ga delali hitreje in ceneje. Še v dobi fevdalizma so ustanovili na slovenskih tleh prve tekstilne obrate, med njimi predilnice, suknarne, platnarne in barvarne (10, str. 5–6). Od leta 1724 do 1803 je delala suknarica v Ljubljani (37, str. 116). Leta 1795 je začela z obratovanjem suknarica v Zgošah pri Radovljici, obratovala je še proti koncu 19. stoletja. Tovarna sukna v Škofji loki je bila ustanovljena leta 1838, poslovala je še pred drugo svetovno vojno. Leta 1826 je bil ustanovljena tekstilna tovarna v Ajdovščini, leta 1837 pa bombažna predilnica in tkalnica v Ljubljani in dve leti kasneje tekstilni obrat v Št. Pavlu pri Preboldu (10, str. 12–28).

V kakšnem obsegu so navedeni in drugi tekstilni obrati s svojimi izdelki zalagali kmečko prebivalstvo v 18. in v 19. stoletju ne vemo natančno. Na podlagi raznih podatkov lahko predpostavljamo, da so velik del proizvodnje pokupili tudi kmetje. V tej zadevi je poučen podatek iz leta 1844 da, »dva tržiška mojstra veliko tavžent vatlov pavolnika na leto izdelata in s svojo robo kmetice cele kranjske dežele

in drugih bližnjih okrajev oblačita« (28, str. 179). Za ilustracijo o veliki proizvodnji volnenih in bombažnih tkanin, ki so konec 18. in 19. stoletja začele izpodrivati domače tkanine navajamo še nekaj podatkov: V desetletju 1780 – 1790 je samo stanovska suknarna v Ljubljani izdelala 3400 kosov sukna v približni skupni dolžini 80.000 metrov (37, str. 117). V tržiški barvarni in tiskarni so letno izdelali 15.000 kosov barvaste in tiskane kotenine (10, str. 21). V štiridesetih letih 19. stoletja so v suknarni blizu Radovljice izdelali 1000 do 1400 kosov sukna (37, str. 120). V Ljubljanski predilnici in tkalnici so leta 1875 izdelali 40.000 kosov raznih tkanin (10, str. 28).

Navedeni in drugi podatki pričajo, da so pridelali v slovenskih tekstilnih tovarnah vedno več bombažnih in volnenih tkanin. Poleg domače proizvodnje je treba upoštevati tudi vedno bolj naraščajočo proizvodnjo tujih tovarn. Leta 1863 je bilo v vsej avstroogrski monarhiji 5.858 predilnih strojev (18, str. 91). V osemdesetih letih so tekstilni izdelki iz čeških, moravskih in šlezjskih tovarn takorekoč preplavili naše ozemlje. Sejmarji in prekupčevalci so prinašali na letne sejme predvsem z Moravskega velike količine tekstilnega blaga. Bilo je lepše za oko, primerno kmečkemu okusu, lahko v primerjavi s težkim platnom in še težjim suknom. Tudi cene blaga so bile ugodne, le v trpežnosti se tovarniški izdelki niso mogli meriti z domačimi tkaninami. Zato so si ga kmetje sprva kupovali za praznično, kasneje tudi za delovno obleko.

Ob nenehni in splošnejši potrošnji tovarniškega tekstilnega blaga, so sčasoma izginile, še sredi 19. stoletja vidnejše razlike v noši posameznih pokrajin. Prav tako pa je postopoma zamrlo tudi ročno kmečko tkalstvo.

Današnje obujanje proizvodnje »domačih tkanin« je za turistično gospodarstvo nedvomno velikega pomena, istočasno pa je tudi v slovenskem kulturnem prostoru še en ponesrečen, neustvarjalen poizkus preoblikovanja starejše kulturne dediščine.

VIRI IN LITERATURA

- 1 Baš Angelos, *Hišna oprema svobodnikov na Kranjskem v 17. in 18. stoletju* Slovenski etnograf VI–VII, Ljubljana 1954
- 2 Isti, *Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku in 16. stoletju*, Ljubljana 1959
- 3 Isti, *Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času*, Ljubljana 1987
- 4 Isti, *Opisi kmečkega oblačilnega videza na Slovenskem v 1. polovici 19. stoletja*, SAZU, Gradivo za narodopisje Slovencev 2, Ljubljana 1984
- 5 Baš Franjo, *Cehovsko tkalstvo v Dravski dolini (Vuzenica)*, Slovenski etnograf III–IV, Ljubljana 1951
- 6 Blaznik Pavle, *Škofja loka in loško gospostvo*, Škofja loka 1973
- 7 Britovšek Marijan, *Razkroj fevdalne agrarne strukture*, Ljubljana 1964
- 8 Franciscejski kataster, *Gemeinde Vornschloss, št. 336, Catastral Schaetzungs Elaborat der Gemeinde Vornschloss, 24. 3. 1830*, Arhiv Slovenije

- 9 Hacquet B., *Abbildung und Beschreibung der suedwest und oestlichen Wenden, Illyrer und Slaven*. Leipzig 1801
- 10 Kobe-Arzenšek Katarina, *Prvi tekstilni obrati na Slovenskem*, Ljubljana 1968
- 11 Koren Vlasta, *Zbirka brisač v Pokrajinskem muzeju za Pomurje v Murski Soboti*, Slovenski etnograf XVI-XVII, Ljubljana 1964
- 12 Korošec Paola, *Zgodnjerednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov*, Dela SAZU, Ljubljana 1979
- 13 Kos Milko, *S kmečkih domačij v Hrastovljah iz dobe okoli 1300*, Slovenski etnograf XVI-XVII, Ljubljana 1964
- 14 Kotnik France, *O valjanju domačega sukna*, Slovenski etnograf II, Ljubljana 1949
- 15 Makarovič Gorozd, *Slovenska ljudska umetnost*, Ljubljana 1981
- 16 Makarovič Marija, *Predgrad in Predgrajci*, Ljubljana 1985
- 17 Ista, *Slovenska kmečka noša od srede 19. stoletja do danes*, inavguralna disertacija, Ljubljana 1964
- 18 Ista, *Slovenska ljudska noša*, Ljubljana 1971
- 19 Ista, *Slovenske ljudske vezenine*, razstavni katalog, Ljubljana 1986
- 20 Ista, *Strojna in Strojanci*, Ljubljana 1982
- 21 Ista, *Terenski zapiski za Pohorje, Kozjansko in Belo krajino*, Arhiv Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani
- 22 Mencinger Janez, *Moja hoja na Triglav*, Zbrano delo III, Ljubljana 1963
- 23 Mravljak J., *Doneski k zgodovini kmetijstva v Dravski dolini v XVII. stoletju*, Časopis za zgodovino in narodopisje XXVII, Maribor 1932
- 24 Neu reformiertes Urbar ueber die Herschaft Poellan, 1576, Arhiv Slovenije
- 25 Novak Anka, *Domače tkalstvo v Gornjesavski dolini*, Slovenski etnograf XVI-XVII, Ljubljana 1964
- 26 Ista, *Kmečko gospodarstvo v Dolini*, Kranjska gora 1974
- 27 Novak Vilko, *17. Živinoreja*, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev*, 1. svezek, Agrarno gospodarstvo, Ljubljana 1970
- 28 Novice, 6. listopad 1844
- 29 Novice, 15. sušča 1848
- 30 Orožen Ignaz, *Das Bisthum und die Dioezese Lavant*, Das Benediktiner-Stift Oberburg, II. Theil, Marburg 1876
- 31 Predan Drago, *Tkanje hodnega platna, raševine in sukna*, Kotnikov zbornik, Celje 1956
- 32 Poročilo okrajne gosposke Ruperčvrh, leta 1838, spis 1516, Deželno predsedstvo v Ljubljani, Arhiv Slovenije
- 33 Poročilo okrajne gosposke Šoštanj, leta 1843, Goethova topografija, mapa 413, navedeno po Baš A., Oblačilna kultura
- 34 Poročne knjige župnije Kozje za 19. stoletje, Arhiv Slovenije
- 35 Ratič Božo, *Domače tkalstvo v Beli krajini*, Slovenski etnograf III-IV, Ljubljana 1951
- 36 Sterle Meta, *Platnarstvo na Loškem od sredine 18. stoletja do danes*, Loški razgledi 27, Škofja loka 1980
- 37 Šorn Jože, *Začetki industrije na Slovenskem*, Ljubljana 1984
- 38 Umek Ema, *Prispevki k zgodovini ovčereje na Krasu in v Slovenski Istri*, Slovenski etnograf X, Ljubljana 1957

- 39 Urbar županije Sele, 1626, Kaerntner Landesarchiv Klagenfurt (po izpiskih g. Bertranda Kotnika)
- 40 Valenčič Vlado, *12. Kulturne rastline*, v: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev*, 1. svezek, *Agrarno gospodarstvo*, Ljubljana 1970
- 41 Valvasor, Ivan Vajkart, *Die Ehre des Herzogthums Crain*, VI, Ljubljana-Nuernberg 1689
- 42 Wambrechtsamer Ana, *Kronika trga Planine*, 1929
- 43 Žontar, dr. Josip, *Platnarstvo in sitarstvo v loškem gospostvu v 18. stoletju*, Loški razgledi III, Škofja loka 1956.

ON THE DECLINE OF PEASANT AND THE OUTSET OF INDUSTRIAL WEAVING IN SLOVENIA

Summary

Until the mid 19th C, flax was grown and sheep raised in Slovenian lands. These activities provided raw materials for the production of linen and woolen fabrics in home crafts, as well as in organized guild manufactures. Besides weavers in the guild shops, up until the mid 19th C peasants produced at home large quantities of linen and woolen fabrics for clothing and household needs.

Starting in the 18th C, and continuing into the 19th C, various textile industrial establishments were founded. Imported and domestic industrial fabrics gradually replaced the home-made cloth.